

Asia: Lausunto oppimateriaalien avoimen saatavuuden osalinjauksen päivityksestä

Suomen tietokirjailijat ry kiittää mahdollisuudesta lausua osalinjauksesta. Suomen tietokirjailijat ry on Suomen suurin kirjailijajärjestö, joka edustaa yli 3300 tietokirjailijaa, oppikirjailijaa ja tutkijaa. Yhdistys edistää suomalaista tietokirjallisuutta, valvoo tietokirjailijoiden tekijänoikeudellisia ja taloudellisia etuja, tukee tietoteosten kirjoittajia sekä edistää jäsentensä ammattitaitoa ja -etiikkaa.

Suomen tietokirjailijat ry haluaa huomauttaa, että osalinjauksessa on otettava huomioon oppimateriaalien tekijöiden, erityisesti oppikirjailijoiden asema. Oppikirjailijoiden näkökulma jää tässä osalinjauksessa puutteelliseksi. Tämä aiheuttaa ongelmia oppikirjailijoiden aseman ja oikeuksien kannalta, kuten avaamme jäljempänä tässä lausunnossa.

Osalinjauksessa termiä ”oppimateriaali” ei määritellä lainkaan. Tämä on linjausten kannalta hyvin ongelmallinen asia, sillä oppimateriaali voi tarkoittaa montaa eri asiaa. Yksittäisten tekstien tai harjoitusten avoimuudesta ei voi linjata samalla tavalla kuin kokonaisen oppikirjan avoimuudesta. Osalinjauksessa pitäisi tarkasti rajata ja määritellä oppimateriaalin käsite.

Olisi erityisesti oppikirjailijoiden kannalta hyvin ongelmallista, jos oppimateriaalin käsitteellä tarkoitettaisiin näissä linjauksissa myös oppikirjoja. Laadukkaiden oppikirjojen tekeminen on pitkä ja vaivalloinen prosessi. Se on samalla merkittävä tulonlähde useimmille oppikirjailijoille. Jos jatkossa odotettaisiin, että vastaavanlaiset oppikirjat laaditaan avoimesta saatavina olevina oppimateriaaleina, johtaisi tämä mitä todennäköisemmin tulonmenetyksiin oppikirjailijoille. Sellaista avoimen tieteen rahoitusmekanismia, jolla kompensoitaisiin kaupallisten kustantamoiden kirjojen myynnistä maksetut tekijänpalkkiot oppikirjailijoille, tuskin on olemassa.

Edellä mainittu johtaisi myös siihen, että entistä harvempi haluaisi ryhtyä oppikirjailijaksi. Tämä taas tarkoittaisi, että oppimateriaalien laatu heikkenisi, sillä moni hyvä tekijä ei enää näkisi järkeväksi käyttää aikaansa laadukkaiden oppimateriaalien valmistamiseen. Avointen oppimateriaalien laadun kehittäminen onkin nostettu osalinjauksessa yhdeksi tarvittavaksi toimenpiteeksi. Tässä yhteydessä ei voi painottaa liikaa sitä, kuinka paljon aikaa, vaivaa ja resursseja laadukkaan oppimateriaalin

laatiminen edellyttää. Oppimateriaalien avoimuutta ei kannata toteuttaa tavalla, joka johtaisi oppimateriaalien laadun heikkenemiseen.

On kannatettavaa, että osalinjauksessa on erikseen tuotu esille neuvonta sopimuksista ja lisensseistä. Useilla kokeneillakin tekijöillä voi olla heikko käsitys erinäisistä sopimuksista ja lisensseistä. Neuvonnassa kannattaa huomata, että ei ole olemassa yhtä oikeaa lisenssivaihtoehtoa kaikkiin mahdollisiin tilanteisiin. Käytännön näkökulmasta on mietittävä, kuka järjestää edellä mainitun koulutuksen ja millä tavalla.

Helsingissä 21.3.2025

Sanna Haanpää
Toiminnanjohtaja
Suomen tietokirjailijat ry

Mikko Niemelä
Juristi
Suomen tietokirjailijat ry